

Mord til søndagskaffen

🗣️ Kommentar

Harald Stanghelle

Kommentator

Orderud-saken er som skapt for et fortettet TV-drama. Men bak mysteriet finnes en like tragisk som blodig virkelighet.

T rue crime-sjangeren brer om seg, drevet frem av digital utvikling, amerikanske forbilder og sterke seertall. Gamle drapssaker blir som nye. En slags reprise i ny innpakning og med effektiv dramaturgi.

Interessen for Orderud-serien minner oss igjen på vår diskuterte appetitt på rystende mord. Vi kan knapt få nok av «gode» kriminalgåter. Og slik har det vært i uminnelige tider.

Hvem drepte?

Gjennom fem søndager har VGs Øystein Milli profesjonelt og dyktig lost oss gjennom trippeldrapet i kårboligen Kristianborg pinseaften 1999. Puslespillbitene er plukket opp, nøye studert og så lagt på plass i et forsøk på å få dem til å passe i puslespillet.

Ofte, men slett ikke alltid, med vellykket resultat.

Det helt spesielle med Orderud-saken er jo at den er noe så oppsiktsvekkende som et uoppløst trippeldrap. Vi vet at fire mennesker er dømt til strenge straffer for å ha medvirket. Vi vet imidlertid ikke hvem som denne sommernatten nærmest likviderte Anne Orderud Paust og hennes foreldre, Marie og Kristian.

Den store NRK/VG-satsingen i beste søndagssendetid har ikke ført oss nærmere svaret på det avgjørende spørsmålet:

Hvem hadde fingrene på avtrekkerne?

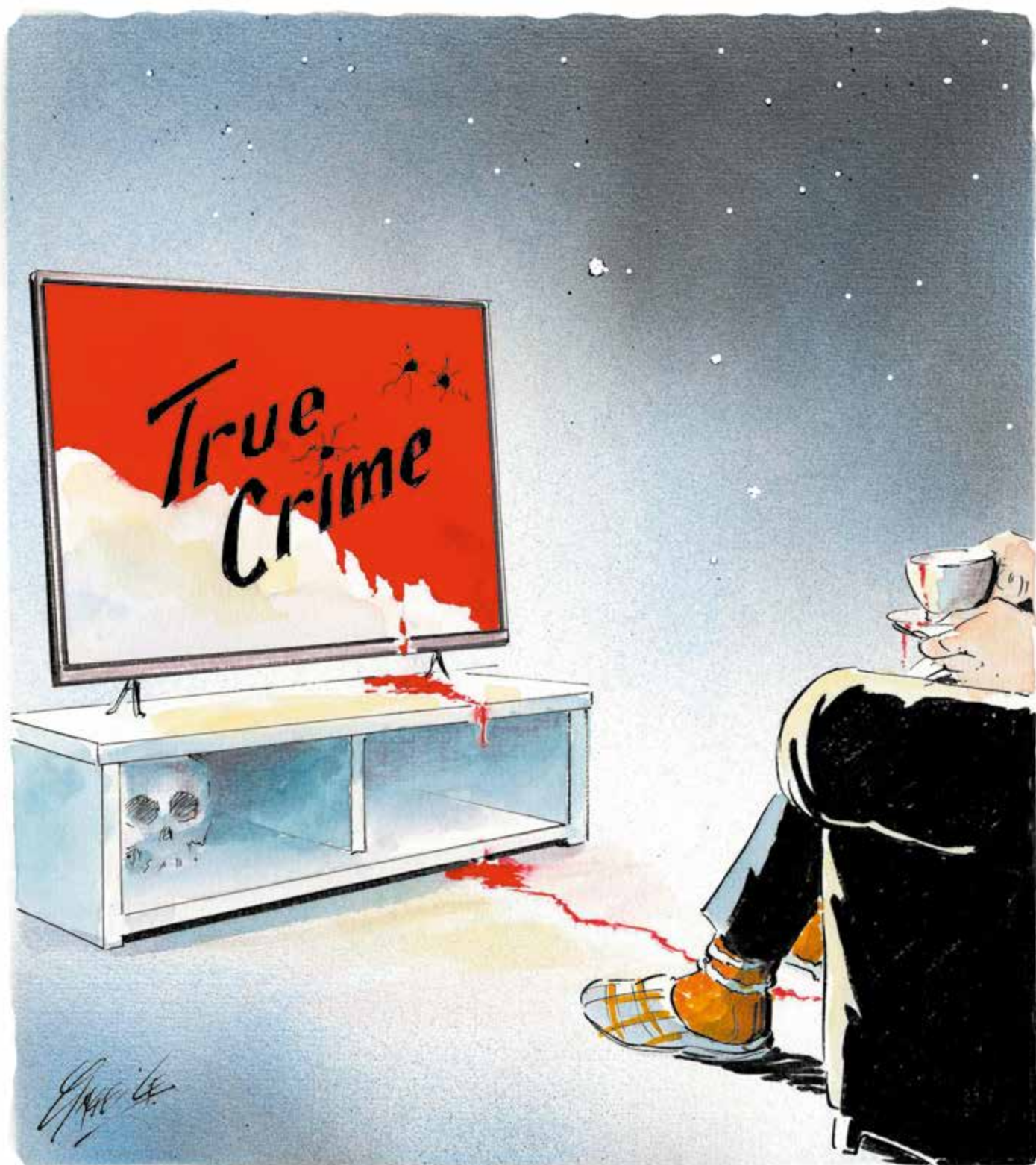
Ikke bortkastet

Det betyr selvsagt ikke at *Gåten Orderud* er bortkastet TV-tid.

Den har gjenoppfrisket en av etterkrigstidens store kriminalsaker. Og det i en tid da Gjenopptagelseskommisjonen skal behandle det omfattende materialet privatterforsker Tore Sandberg nettopp har levert. Hans kamp er Veronica og Per Orderuds kamp for å renvaske seg fra en ferdigsonet dom for medvirkning til trippeldrap.

Teoriens tumleplass

Og slik er det mulig å ta for seg bit for bit i

ILLUSTRASJON: INGE GRØDUM

dette tragiske puslespillet.

Men akkurat som i selve saken er det den bitre gårdstvist mellom ungdom og kårfolket TV-dramaet *Gåten Orderud* hele tiden kommer tilbake til. Uansett hvem som holdt drapsvåpenet, virker det som om det er her denne saken både begynner og slutter. For selv snart 20 år etter er det ikke dukket opp en eneste troverdig teori som peker i en annen motivretning.

Det gjør ikke Veronica og Per Orderud til mordere. Det blir for enkelt og kanskje feil. Men indirekte eller direkte er det nok i deres kamp for gården at mysteriets løsning ligger.

Orderud-saken har vært teoriens tumleplass. Mye rart er sagt og skrevet om mulige motiver. Som at drapene var politisk motivert i Anne Orderud Pausts sekretærjobb i Forsvarsdepartementet.

Øystein Milli & Co. er heldigvis altfor faktaorienterte til å falle for slike konspiratoriske fristelser. Det betyr ikke at *Gåten Orderud* er uten etiske dilemmaer.

Filmskaperens feststund

Det er problematisk når bare én av de fire dømte (Veronica Orderud) er villig til å la seg intervju. De tre andre opptre bare i dårlig filmede glimt fra behandlingen i Eidsivating lagmannsrett. Det kommer de ikke spesielt godt fra.

Filmskaperne må ha hatt en feststund da opptakene fra retten ble frigitt og hovedpersonene gjennom sine advokater aksepterte at disse ble vist for det norske folk. Slikt har aldri tidligere skjedd i Norge. Det gir tilstedeværelse, men er etisk sett dypt problematisk.

Opptakene fra retten er på mange titall timer. Her plukkes det ut noen få, spissformulerte minutter. Aktørene ble den gang forsikret om at opptakene var til rettens interne bruk. Nå ser de seg selv brukt som en slags realitystjerner, filmet i sitt livs mest skjebnesvangre øyeblikk. Presedetimer i retten der et virvar av følelser, tøffe utspøringer og noe nær en drapsanklage må ha skapt et kaos selv i de mest robuste sinn.

Uansett formell tillatelse er det problematisk at alt dette brukes i en TV-serie.

På sammenbruddets rand

Alle hadde jo den gang grunn til å tro at det de sa, ville bli værende i rettens rom. Referert av mediene, selvsagt, men kroppsspråk og følelsesutbrudd, inkonsekvenser og parodiske dumheter ville ikke bli eksponert for hele det norske folk.

Nå er det ikke slik mer. Det er overraskende at ikke slikt skaper debatt.

For hvordan kan denne nye praksisen påvirke fremtidige straffesaker? Er det et rimelig krav at hele Norge skal få se opp-

tak av mennesker konstant på randen av sammenbrudd?

Og det bare fordi vi i fem uker på rad så gjerne vil bli servert et uoppløst trippeldrap til søndagskaffen.

Det store spørsmålet

«Hvem tror du EGENTLIG gjorde det?»

Det var gjengangerspørsmålet til oss som dekket Orderud-saken. Ikke noe spørsmål har jeg fått oftere. Nå dukker det opp igjen. For vi som fulgte saken, MÅ da vite det. I alle fall sånn innerst inne.

Mitt svar er det samme i dag som for 17 år siden: Jeg vet ikke. Og jeg aner det heller ikke.

Jeg vet bare at Orderud-saken er blodig norsk virkelighet. Tre mennesker ble fratatt livet. Og rettsoppkjøret etter dette forferdelige ble en oppvisning i løgn og fortelser.

Jo, etter hvert kom det nok både en og to erkjennelser. Handlingsbildet før drapene ble klarere. Men i all sin uenighet hadde de fire på tiltalebenken ett felles trekk:

Erkjennelsene stoppet brått idet de selv var i ferd med «å snakke seg inn i saken», som det heter. Slik var ikke Orderud-saken unik lenger: Den minnet om så mange andre drapssaker der blåneking er en velkjent strategi.